„Radomer - Kielcer Leben" 23 (363) „Należytość pocztowa uiszczona ryczałtem" VIII-טער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

פרייטאג 12 יוני

Radom, dnia 12 Czerwca 1931 r.

ראדאם, פרייטאג, כ״ו סיון תרצ״א

Redakcja i Administracja
Radom, Żwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אנאנסען - פרייזן:
אין פעליטצעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכן " 23 "
די ז-טע און לעצטע זייט טענהעלטען 3 שפאלטן
אין טעקסט 4 "

ראדאמער-קעלצער לעבען

Koledze naszemu P. GISSEROWI z powodu przedwczesnej śmierci

B. P. ŻONY Jego

wyrażają najserdeczniejsze współczucie

Dyrekcja, Grono Nauczycielskie i Personel Administracyjny gimnazjum t-wa „Przyjaciół Wiedzy" w Radomiu.

Drogiemu Panu Profesorowi P. GISSEROWI
z powodu przedwczesnej śmierci

B. P. ŻONY Jego

składają wyrazy szczerego współczucia
Młodzież Gimnazjum Niższego t-wa „*Przyjaciół Wiedzy*" w Radomiu

---

דאנקזאגונג.

איך דריק אויס דעם טיפסטען דאנק דעם גינעקאלאג און אקושער **ד״ר הערטץ** פאר זיין ריכטיגע און וואונדערליכע ארבייט ביים אננעמען ביי מיין פרוי א ערשטלינג. איך האב פשוט נישט קיין ווערטער פון לויב און רוהם פארן ד״ר הערטץ. ער האט מיר אבגעראטעוועט צוויי נפשות: מיין פרוי און דאס קינד. זיין טריי-איבערגעגעבענע און אונערמידליכע ארבייט איז באמת נישט אבצושאצען.

איך ווינש דעם ד״ר הערטץ גרויס ערפאלג און ער זאל מצליח זיין אין אלע וועגן.

יואל רייכמאן פלאץ יאגעלאנסקי 14
[רייטשול].

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל און ביילייד דריקען מיר אויס אונזער ברודער און שוואגער **פנחס גיסער**
צוליב דעם פלוצלינגען און פריהצייטיגען טוידט פון זיין יונג-פערשטארבענער פרוי

לאה

זאל ער א טרייסט געפונען אין דער גרינגער ערציהונג און אין דער גליקליכער צוקונפט פון זיין בן-יחיד׳ל.

שמואל צימעראנט עט פרוי.

W GARBATCE

przyjmę lekcje od 15 czerwca. Zakres 8-iu klas

WIADOMOŚĆ: Radom, StaroKrakowska 23
lub Garbatka, Podlas 131.

Student ROZENBAUM.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
אונזער מתפלל און גבאי פישעל טענענבוים
צוליבן טוירט פון זיין פאטער

שלמה נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

חברה **„אהבת חברים"** אין ראדאם.

אכטונג בלאכאזשעס!

אריגינעל ענגליש צין „Banka" 5 zł. 80 gr. א קלג.
הייך בליי 80 גראשען א קלג.
פערקויפט יעדען קוואנטום פון 25 דקג.

A. MARGULES
Radom, Kozieniecka 6.

בעמערקונג: די פרייזען ווערען נאטירט געוני לויט דער מעטאל-בערזע.

דער קהלה־ראט און די פערוואלטונג.

מיר האבען שוין בעטאנט, אז איי־גענטליך ערשט איצט, נאך די פאר־געקומענע וואהלען צום קהלה־ראט, הויבט זיך אן דער ריכטיגער שווער־פונקט פון די וואהלען, וואס בעשטעהט אין די וואהלען צו דער קהלה־פער־וואלטונג.

לאמיר עס זאגען אפען און דייט־ליך: דער קהלה־ראט אלס אזעלכער האט לויט'ן געזעץ כמעט נישט צו ערפילען קיין שום רעאלע פונקציע אין קהלה־לעבען, דאס איינציגע און זאגאר זעהר חיכטיגע וואס דער ראט האט צו טהון איז דאס צונויפשטעלען יעדעס יאהר דעם קהלה־בודזשעט.

אמת, אז דער בודזשעט איז אלעס, ער נעמט ארום די גאנצע קהלה־ווירט־שאפט צו אלע איהרע צווייגען און אינ'ם בודזשעט שפיגעלט זיך אב די גאנצע טהעטיגקייט פון דער קהלה, און דאס צוזאמענשטעלען דעם בודזשעט האט ממילא פיעל צו זאגען, אבער דער ראט מאכט דעם בודזשעט בלויז אויפ'ן פאפיר, דאגעגען אויסגעפיהרט און פערווירקליכט ווערט דער בודזשעט שוין דורך דער פערוואלטונג.

לאמיר דאס ערקלערען דייטליכער און גענויער.

דער ראט זיצט טעג און וואכען אי־בער'ן בודזשעט, עס קומען פאר לאנ־גע דיסקוסיעס מיט ויכוחים וועגען יע־דער פאזיציע בעזונדער, די ראטמע־נער אמפערען זיך וועגען געוויסע סו־מעס וואס מען דארף ארייננשטעלען אדער נישט ארייננשטעלען, וועגען פא־זיציעס וואס דארפען זיין גרעסער אדער קלענער וכדומה. די פרנסים שטעלען זיך צונויף פון פערשידענע ריכטונגען, יעדער וויל פערטיידיגען זיינע פאזיציעס, און אויסנוצען דעם בודזשעט פאר די זאכען, וואס זענען לויט זיינע אנשויאונגען וויכטיגער און נויטיגער פאר דער יודישער בעפעל־קערונג, מיר ווייסען אויך, אז איבער־הויפט איצט פאר די לעצטע וואהלען האבען פערשידענע ליסטעס צוגעזאגט צו געבען די וועהלער פון „מיקען־שמאלץ", צו שיטען סובסידיעס ווי האגעל, אונטערשטיצען די אלטע עק־זיסטירענדע אינסטיטוציעס און אויפ־צובויען נייע, וועלען דאס טאקי די נייע פרנסים קומען מיט נייע כוחות און וועלען ווייזען זייערע וועהלער וואס זיי קענען.

וועט מען זיך מן הסתם אוועקזעצען און שוויצען איבער דעם בודזשעט, און וועלענדיג אלעמען צופרידענשטעלען וועט מען נישט זיין קארג, נאר מען וועט ארייננשטעלען אין בודזשעט אלעס וואס ס'איז נויטיג. דאן וועט מען זיך נעמען צום צוזאמענשטעלען די הכנסות וואס ווערען גענומען פון עטאט, פון דער שחיטה, און נאך אזעלכע איינ־קונפטען. די הכנסות וועט מען זעלבסט־פערשטענדליך מוזען אהערשטעלען אין דער גרויס, אז זיי זאלען דעקען די אלע פאראויסגעזעהענע הוצאות, און דער בודזשעט איז פערטיג, דער ראט האט דאס זייניגע געטהון.

דאן קומט דאס פראקטישע.

די פערוואלטונג, די פאקטישע לייטערין פון דער קהלה נעמט זיך אויס־צופיהרען דעם בודזשעט, זי וויל מיט'ן גאנצען הארץ און מיט אלע מעגליכ־קייטען זיך בעמיהען אדורכצופיהרען דעם בודזשעט אין זיין גאנצער גרויס. אויך זי וויל אלעמען צופרידענשטעלען ווארום אויך אין דער פערוואלטונג גע־פונען זיך כמעט די זעלבע ריכטונגען, אבער זי, די פערוואלטונג טרעפט זיך שוין אן מיט'ן פאקטישען לעבען, מיט דער טרויעריגער און הארטער ווירק־ליכקייט.

עס ווייזט זיך ארויס, אז די פאר־אויסגעזעהענע הכנסות פליסען ווייט, ווייט נישט איין אין דער אנגענומע־נער סומע, דער עטאט־צאהלער איז פערארימט, ער קען נישט צאהלען, און קיין פעקוועסטראטארען מיט קיין „עגלות" האט די קהלה נישט, און ווען זי זאל זיי יא האבען קען זי דאך אויך נישט ביי עטאט־צאהלער אוועק־נעמען דעם לעצטען ביסען, ווארום מען קען דאך נישט נעמען פון דעם ארימאן און געבען א צווייטען. דאן די שחיטה, דער גרעסטער הכנסה־קוואל פון דער קהלה. אויך ביי דעם קומען קיינמאל נישט ארויס די הכנסות אזוי ווי מען האט זיי אבגעשאצט.

ווייסען מיר דאך, אז זאגאר די פאריגע קהלה האט אויך געפרובט אנ־נעמען פערשידענע מיטלען, אז עס זאלען אין דער שחיטה נישט פארקו־מען קיין שווינדלערייען, אז ס'איז פערהאנען געווען א ספעציעלע שחיטה־קאמיסיע וואס האט געהאט די אויפ־גאבע צו וואכען איבער דער רעיעלער אין געוויסענהאפטער פיהרונג פון די שוחטים. אבער ווי עס זאל נישט זיין איז א גרויסער ספק אויב די שחיטה וועט ביי דער בעסטער רעארגאני־זירונג ברענגען דאס וואס מען שטעלט זיך פאר.

און אזוי איז אויך ביי אלע אנ־דערע הכנסות, דאגעגען איז דאס ווי־דער גראד פערקעהרט ביי די הוצאות וואו עס קומען שטענדיג פאר אונ־פאראויסגעזעהענע אויסגאבען, מיט וועלכע דער הוצאות־טייל פון בודזשעט פערגרעסערט זיך און דאס ברענגט דערצו, אז דער צונויפגעשטעלטער דורכ'ן קהלה־ראט בודזשעט איז לגמרי נישט רעאל און דעם פאקטישען בודזשעט מאכט דער אויספיהר־אר־גאן — די פערוואלטונג, ווי מיר ווע־לען דאס בעווייזען אין קומענדען ארטיקעל.

י. פ.

— די — שענסטע טאפעטען
צו זעהר ביליגע פרייזען
קען מען נור בעקומען
אין דער לאנג־יעהריגער פירמע
ש. שטיינמאן
ראדאם, לובלינער 21.

טאג־בוך פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

אין ווארשא הוליעט מען און מ'לעבט א גוטען טאג און פון הונגער זעץ איך אויס א שויב אין א רעסטאראן.

ווי איך האב שוין דערצעהלט, בין איך נאך פערשידענע גלגולים, מא־טערגישען און פייניגונגען אנגעקומען האלב צו־פיס און האלב מיט שלעפ־וועגעלעך קיין ווארשא.

איך האב קיין ווארשא גארנישט גע־בראכט, איך בין געקומען כמעט נאקעט און בארוויס. פון קיין געלד רעדט מען שוין נישט. איך מיט מיין פרוי און מיין יונגסטע טאכטער האבען באלד אין ערשטען טאג פון אונזער ארייגעהן קיין ווארשא נישט געהאט דעם ערשטען טריט וואו צו שטעלען. מיין גאנצער באגאזש איז בעשטאנען פון א טארבע מיט שטיקלעך ברויט און חלה, וואס זענען אויפ'ן וועג פער־דארט און פערטריקענט געווארען. יא, פון נאך א זאך איז בעשטאנען מיין באגאזש, וואס כ'האב געבראכט קיין ווארשא: פון טרויעריגע און ביטערע ערינערונגען, וואס האבען מיר גע־מאכט צווייפלען, צי לעב איך אויף דער וואהר, אדער מיר חלומ'ט זיך בלויז, אז כ'לעב. ווארום באמת איז נישט געווען צו־פערשטעהן, אז מיין הארץ זאל נאך קאנען קלאפען און, אז אין מיר זאל זיך נאך בעוועגען אפילו איין אדעריל, נאך אזעלכע שטורמען, טראגעדיעס און מורא'דיגע איבערלעבענישען, וואס האבען אויף מיר געהאגעלט ווי א מבול פון פייער מיט וואסער.

געקומען קיין ווארשא, האב איך ממש די שטאדט נישט דערקענט. פאר מיינע אויגען האט זיך ענטפלעקט א ניי בילד. נייע מענשען און א ניי לע־בען. קודם כל האט זיך אין מיינע אויגען געווארפען דער שטויגענדער פאקט, וואס פון א שטיק היסטאריע איז געווארען א לעבעדיגע ווירקליכ־קייט. איך האב געזעהן אויף די ווארשאווער גאסען מארשירען פויליש מי־ליטער, פולישע פאליציי, און איבע־ראל איבער אלע פריהערדיגע רוסישע רעגירונג'ס־געביידעס האב איך בע־מערקט העגגען פוילישע פעהנער און דעם פוילישען אדלער. איבער די גא־סען זענען געלאפען יונגלעך, צייטונגס־

„עפּעס-אויף די תלמוד-תורה וועט מען אייך לאָזן דאַוונען".

אזוי שרייען די טאַטעס, וואָס מ'האָט געשלאָסן פאַר זייערע קינדער די ת"ת און זיי האָבן נישט וואו צו לערנען א ביסעל עברי.

שוין אייניגע וואָכען ווי די תלמוד-תורה איז געשלאָסען. פערשטענדליך אז די סיבה איז, וואָס ס'איז נישטאָ קיין געלד. די דאָזיגע געשיכטע פון אין-כסף חזר'ט זיך אָפטמאָהל איבער און כמעט יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג טרעפען די הונדערטער קינדער געשלאָסען די טהירען און מוזען נאָכהער אַרומבלאָנקען אָהן א שום השגחה און אָהן א וועלכער ס'איז ערציהונג.

אָט שטרייקען די מלמדים מיט די לעהרער ווייל מ'צאָהלט זיי נישט אויס חדשים-לאַנג זייער שכירות; א אַנדערש מאָל ברעכט גלאַט אַזוי אויס א קריזיס און שטענדיג איין אין די זעלבע טענה: נישטאָ קיין געלד, די קאַסע איז געשעדיגט אין דער דעפיציט איז צדק.

ווי די לאַגע זאָל אַלץ נישט זיין געהט עס אויס צום קאָפּ פון אָרימען יודישען טאַטען, אָדער צו די יעניגע אָרימע, אומגליקליכע קינדער גופא, וואָס האָבען שוין קיין עלטערען נישט. פאַר זיי איז די תלמוד-תורה דער אייניציגער בילדונג'ס-אַנשטאַלט, וואו זיי געניסען פון א ביסעל עברי און לערנען זיך אויס דאַוונען. צוגעהן וואו א אַנדערש האָבען האָבען זיי קיין מעגליכקייט נישט. נעמט מען זיי אויך דאָס א אוועק, קומט דאָן אויס, אז הונדערטער יודישע קינדער זאָלען אויסוואַקסען ריינע אַנאַלפאַבעטען, גאָלע עמי-הערצים וואָס זאָלען שפּעטער זיין בערויבט אין אין זייער לעבען פון די סאַמע עלעמענטאַרסטע יודישע למודים.

דער שטאָדט געהט עס א פּנים, ווע־ניג אָן. די פרימע, רעליגיעזע יודען מכל המינים. צו פון דער אַגודה, צו פון די אונפּאַרטייאישע שוויגען. ווי איינער קאָן האָט ער זיך אַליין שוין בעזאָרגט. ער איז בערוהיגט. דאָס קינד זיינס געהט אין חדר, אָדער אין שולע און וואָס אינטערעסירט איהם דאָרט, וואָס טויזענדער אַנדערע קינדער ווע־לען צומאָל נישט קאָנען קיין אלף-בית.

דער עלטערען-קאָמיטעט, וואָס האָט זיך געשאָפען ביי דער תלמוד-תורה האָט תמיד א שווער שטיקעל אַרבייט. שטענדיג ווען עס ברעכט-אויס אַזאַ קריזיס און ס'ווערט אַליאַרמירט, אז אין קאַסע איז שוין ווידער א לאָך — נאָכדעם ווי זיי האָבען שוין אויסגע־לויפען זיי, אַט די אָרימע עלטערען, דאָ און דאָרט, אינטערוועניערען וואו מ'קאָן נאָר, בעטען פשוט רחמים מ'זאָל זייערע קינדער נישט אַרויסרייסען דאָס ביסעל עברי פון מויל און סטאַרען זיך מיט אַלע כחות ווי ס'זאָל נישט זיין צו מילדערען די סכנה. א סך מאָהל גע־לונגט זיי, און טיילמאָהל נישט. דאָס לעצטע מאָהל, ווייזט אויס, האָט זיך די אָרימע עלטערען נישט איינגעגעבען צו ראַטעווען די לאַגע און ס'איז גע־פאַלען דער גזר-דין, אז די תלמוד-תורה מוז געשלאָסען ווערען.

איז שוין טאַקע א מעשה פון שעה־נע וואָכען אין די ת"ת איז פערמאַכט.

די עלטערען, וועמען ס'בעריהרט אַמיינסטע און וועלכע זענען די ערשטע, וואָס דערפיהלען אויף אייגענע הויט די קאָנסעקווענצען, די פאָלגען פון זייערע קינדער'ס פוסט-און-פאַסטעווען נוצט אַלע מיטלען בלשון בקשה, אַלע אינטערווענצען און פּראָטעקציעס ביי די קאָרפּען-קעפּ פון שטאָדט — האָבען זיי בעשלאָסען צו מאַכען נאָך א שריט: מאַכען אין שטאָדט א געוואָלד.

וכך הוה.

דעם פאָריגען שבת זענען די עלטע־רען געקומען אין א גרעסערע צאָהל אין שוהל און אין קהל'ס בית-מדרש, זיך דאָרט אָוועקגעשטעלט און בשום אופן נישט געלאָזט דאַוונען. זיי האָבען דערצעהלט בקול רם די גאַנצע געשיכ־טע פאַר וואָס די ת"ת איז געשלאָסען געוואָרען און ווי לאַנג זי איז שוין פערמאַכט.

די דאָזיגע יודען האָבען גע'טענהט אַז וויבאַלד א שטאָדט קאָן בעשטעהן, אַז קליינע קינדער זאָלען נישט לערנען קיין עברי, און קיין יודיש, זענען אויך די גרויסע, די דערוואַקסענע פטור פון דאַוונען. די טאַטעס פון די ת"ת קינדער

פערקויפער און פערתילעכט מיט זיי־ערע אויסגעשרייען פערשידענע וויכ־טיגע נייעסען, אז דער פוילישער סיים האָט אָנגעהאַלטען א חעפּטס-אינטערע־סאַנטע סעסיע, אז דער ערשטער פוי־לישער מארשאל יוזעף פילסודסקי האָט אַרויסגעגעבען א וויכטיגען דעקרעט און, אַז דער נייער געוועהלטער פוי־לישער פּרעזידענט האָט אויפגענומען אין שלאָס דעם מיניסטאָרען - דאט א. ד. ג.

נישט בלויז דאָס לעבען האָט זיך במשך דער צייט געענדערט, נאָר אפילו די מענשען זענען געווען אַנדערע. נאָר אפילו די מענשען זענען געוואָרן אַנדע־רע. איך האָב כמעט שוין קיינעם נישט דערקענט. אומעטום האָב איך אָנגע־טראָפען אויף נייע פּנימ'ער, נייע גע־שטאַלטען. אפילו די הייזער, די גע־שעפטען האָבען זיך מיר אויסגעוויזען אז זיי זעהען אויס אַנדערש. איך האָב ווארשא גוט געקענט. איך פלעג דאָ אָפט קומען. אָבער אַזוי ווי איצט האָט נאָך ווארשא קיינמאָהל נישט אויסגע־זעהן. עפּעס איז א גרעסערע בעווע־גונג. די בעפעלקערונג דאָרט איז דאָ־פּעלט פערגרעסערט געוואָרען. א ניי לעבען צאַפּעלט. אַלץ איז יונג און פריש. א שטאָדט האָט אויפגעלעבט און בענייט איהר יוגענד. אַלץ ברויזט און שטורעמט. נייע פעדלאַנגען, נייע אַספּיראַציעס. אומעטום קאָכט ווי אין א קעסעל, דער האַנדעל בליהט און וואַקסט. מענשען ווערען מיליאָנערען אין איין נאַכט. יעדער זאַך וואָס מ'נעמט אין האַנד אריין שטייגט באַלד אין א שעה ארום און בעקומט א צעהנפאַכי־גען ווערטה. ס'איז די צייט פון דער האָסע. און ביי מענשען וואַקסט דאָס עשירות ווי שוואָמען נאָך א רעגען.

דאָס איז געווען אין יאָהר 1923 שוין ביים סוף, ווען די וואַליוטע האָט נאָך נישט געהאַט קיין סטאַביליזירטען קורס, און אַלץ איז געוואָרען געוואוי־גען און געמאָסטען לויט'ן דאָלאַר. ווען איך בין געווען עטליכע טעג אין ווארשא און קוים נאָך פיעל מיה און פּלאָגענישען זיך דערשלאָגען צו א ווינקעלע, וואו דעם קאָפּ אָנצושפּארען ווער איך פּלוצלינג געוואָהר, אז דאָס גרויסע ריזיגע הויז אין וועלכען איך פערנעם מיט מיין פאַמיליע א פינסטע־רען, נאַסען קעלער געהערט צו א יוד וואָס ערשט מיט קיין גאַנץ האַלב יאָהר נישט, איז ער געווען א קבצן, אז ער האָט צומאָל קיין העמד אויפ'ן לייב נישט פערמאָגט. דורך אַזא קורצער צייט, איז ער צוליב דער האָסע אזוי אויפגעריכט און אויסגעפּלאַמט געוואָ־רען. מילא, טראַכט איך זיך, אין מיין גרויס פערצווייפלונג און דערשלאָגענ־קייט, האָב איך דאָך נאָך אויך א האָפ־נונג. אָבער, ווער איך ווייטער פער־זאָרגט, פון וואַנען נעמט מען דעם ערשטען פוילישען מארק, אז איך זאָל זיך קאָנען צו עפּעס נעמען. אָבער איך ווייס נישט פון וואַנען און פון וואָס און פּלוצלינג האָט זיך דער הויף גע־נומען מיט מיר פעראינטערעסירען. שכנים פון דעם זעלבען גרויסען הויף זענען פיעל מאָהל צוגעקומען, זיך אַראָבגעבויגען צו דער ערד, און אריינגעקוקט אין דעם טריבען, איינגע־בויגען פענסטעריל פון מיין קעלער און זיך דערנאָך איבערגעשושקעט איינער מיט'ן צווייטען. איך האָב זיך אין תחילת, וואָס אַנ'אמת שטאַרק זשענירט ווען די שכנים פלעגען זיך דערנעהנ־טערען צו מיין קעלער-שטיבעל. האָב איך מיך בעהאַלטען אין א ווינקעלע זיי זאָלען מיך נישט זעהן. א קשיא אויף א מעשה, טאָמער דערקענט מיך עמיצער. איך בין שוין אפילו ביין געוואָרען אויף די דאָזיגע נייגעריגע מענשען, וואָס קוקען מיר נאָך. אין גערעאַנק האָב איך די מענשען גענידעלט וואָס פאַר א געשעפטען זיי האָבען צו מיר און צוליב וואָס זיי טשעפּען זיך

גישט האָבענדיג וואָס מעהר צו ריזי-קירען האָבען זייער דעמאָנסטראַציע אויסגענוצט אין דער גאַנצער ברייט, נישט לאָזענדיג די חזנים קומען צום וואָרט. זיי האָבען געגעבען צו פער-שטעהן די מתפללים, אַז מען מעג שוין בעציי‍טענס פערמאַכען די שיהל מיט'ן בית-המדרש. אויב מען לערענט נישט מיט קינדער קיין יודישקייט, וועלען זיי דאָך אין די עלטערע יאָהרען נישט קאָנען דאַווגען און ממילא פערשפאָרען צו קומען אין שיהל, אָדער בית-מדרש.

מ'האָט די יודען געפרובט איינגעמען, איינשטילן, אָבער זיי האָבען זיך נישט געלאָזט און געהאַלטן, אין איין טענה'ען: עפענט-אויף די תּלמוד-תּורה וועט מען אויך לאָזען דאַווגען.

און די יודען, די מאַטעס פון די קינטער האָבען אויסגענומען. מ'האָט אַזוי גיך נישט געדאַווענט, אָבער צי דער דאָזיגער מתּכון פון איינהאַלטען דאָס דאַווגען וועט זיין אַ מיטעל צו ווירקען, אַז די ת"ת זאָל זיך שנעלער עפנען, דאָס איז דערווייל אַ פראַגע.

⊚⊚⊚

פון דער קאאפעראטיווער האנדווערקער = באנק.

אין לאָקאַל פון האַנטוו. קלוב איז די טעג פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלי-דער פון דער באַנק ביי דער אַנוועזנ-הייט פון דעליגירטן דורך דעם פערבאַנד פון די יודישע קאָאָפעראַטיווע געזעל-שאַפטען אין פוילען אינספעקטאָר מי-כעלסאָן.

אַנוועזענדע זענען געוועזן ביז 200 מיטגלידער. ערעפענט די פערזאַמלונג האָט פרעז רובינשטיין. אַלס פאָרזיצענדער פון דער פאַרזאַמלונג איז איינשטימיג געוועהלט געוואָרען פרעז. מ. קאָטלער, וועלכער האָט אַלס אַסעסאָרען איינגע-לאַדען די ה"ה: אַ. מערין און מ. פינ-קעלשטיין (סוחר לובלינער 11) אַלס סעקרעטאַר בוכהאַלטער ה' פינקעל-שטיין. דיר. י. קאָסאָי האָט אָבגעגעבען דעם בעריכט פאַר'ן פערגאַנגענעם יאָהר, אַנווייזענדיג דערביי, דאָס די ראַדאָמער יודישע בעפעלקערונג האָט געוויפערמאסען זיך נעגאַטיוו בעצויגען, צו די האַנדוו. באַנק, אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן באַנקראָטירן פון די האַנדוו. באַנק און סורוויט אין וואַרשא ווי אויך אין ראַדאָם.

די בעפעלקערונג האָט געגלויבט דאָס די ראַדאָמער האַנדוו. באַנק איז אַ אָפּטיילונג פון דער וואַרשאָווער האַנדוו. באַנק און אין רעזולטאַט האָ-בען זיך די וועקלאַדען פערקלענערט.

וועגען בעריכט זאָגען זיך אַרויס די ה"ה: פרידמאַן, ה' גאָלדראַט, א. מערין און ש. איידעלבוים, וועלכער שטעלט פעסט, אַז נישט קוקענדיג אויפ'ן לאַנג דויערנדען קריזיס איז די האַנדוו. באַנק געווען אימשטאַנד אין פערלויף פון אַ קורצע צייט אויסצוצאָלען אַ בעדייטענ-דע סומע וועקלאַדען. ער קומט צום אויספיהר, אַז די, וועלכע האָבען אריינ-געלייגט וועקלאַדען אין באַנק זענען פולקאָם רוהיג, אַז דאָס געלד איז זי-כער.

אינספעקטאָר מיכעלסאָהן שטעלט פעסט, אַז נאָך דער לעצטער דורכגע-פיהרטער דורך איהם רעוויזיע אין די באַנק פון 15 מאַי ד. י. איז ער אי-בערצייגט, אַז אין ראַדאָם וועלען סוף כל סוף בלייבען עגזיסטירען 3—2 בענק, וועלכע זענען געבויט אויף גע-זונדע קאָאָפעראַטיווע יסודות און וועל-כע בעקומען קורצע און לאַנגטערמיני-גע קרעדיטען ווי אויך רעדיסקאָנטע-קרעדיט אין באַנק פאַר קאָאָפעראַטיווען אין וואַרשע און וועלכע זענען אונטער דער קאָנטראָל פון פערבאַנד פון קאָאָפּ.-געזעלשאַפטען אין פוילען. ער איז זיכער, אַז אַזוי ווי דער פערבאַנד האָט פאַראויסגעזעהען האָבען זיך אייניגע פאַמיליע-בענק, וועלכער דער פערבאַנד האָט נישט געוואָלט אָננעמען און אונ-טערשטיצען שוין זיך ליקווידירט, אַזוי איז ער זיכער, אַז עס וועלען די אַנ-דערע פאַמיליע-בענק, אין קורצען זיך ליקווידירען. בלייבען וועלען נור איי-ניגע בענק דערונטער די האַנדווערקער-באַנק. ער אַפעלירט צום סוף צו די פערזאַמעלטע, אַז זאָלען טרויען די באַנק און פערגרעסערען די פאַיען פערזיכערענדיג, אונטערשטיצען אי'ן די צענטראַלע די באַנק כדי זי זאָל בעקומען אַ פרישען לאַנג-טערמיניגען קרעדיט.

ביים פונקט וואַלען צו די פערוואַל-טונג אין ראַט איז אויסגעגעבען די ליסטעס מיט קאַנדידאַטען. עס איז צו-ליב דעם געוועהלט געוואָרען אַ קאָמי-סאַר פון 10 פערזאָן, וועלכע האָט אויף איהר בעראַטונג אויסגעאַרבייט אי'ן ליסטע, וועלכע איז איינשטימיג דורך די פערזאַמלונג אָנגענומען געוואָרן.

אין די פערוואַלטונג זענען אַריין די ה"ה:

זיסקינד לעסלאַו, שלמה פישמאַן צמח בוימאַן, שמואל איידעלבוים און אלי בלאַטמאַן, פערטרעטער: י. וויינ-גאַרט און מ. אַפּאַטאָווסקי.

אָבסערוואַטאָר.

צו מיר. איך האָב געטראַכט, אַז נישט אַנדערש, נאָר הידער הויבט מען מיך אָן צו פערפאָלגען. היינטיגע צייטען וועד קאָן וויסען, צי וואָס-שפּיאָנירט מען מיר נישט נאָך פון וואַנען איך קום און ווי אַזוי איך האָב זיך דאָ דערנומען. מיר איז איינגעפאַלען אַ שרעקליכער געדאַנק. אַז די אַלע נייגע-ריגע אויגען שטאַמען פון מענשען, שפּיאָנען, וואָס ווילען דווקא דערגעהן צי איך בין דער אייגענער, וואָס כ'בין אַנטלאָפען פון רוסלאַנד פון דער עק-זעקוציע, עפּעס איז דאָך אין וואַרשא אויך פערהאַן אַ סאָוויעטישער קאָנסו-לאַט, מיט אַ סך בעאַמטע. איז אפשר טאַקע האָט מען זיך דאָרט עפּעס דער-וויסט פון מיר. כ'ווייס, וואָס קאָן אַלץ פּאַסירען אויף דער וועלט.

פאַר מורא און שרעק איך זאָל ווי-דער נישט אַריינפאַלען אין די הענד פון טשעוועלשען נורל און גלייכצייטיג אייך צוליב דעם, וואָס איך האָב נישט געקענט צוקוקען די נויט און פיין פון מיין קליינע אָרימע פאַמיליע, בין איך גאַנצע טעג נישט געווען אין דער היים. איך האָב געבלאָנדזשעט ווי אַ וויטטער שאָטען איבער די וואַרשאַווער גאַסען און אין די גערטנער פלעג איך אָנזיצען ביז אַ שטיק אין דער נאַכט אַריין. אַ סך טעג פלעגען אַוועקגעהן, וואָס איך האָב אין מיין מויל נישט געהאַט קיין סימן פון עסען. אך האָב אין די הינטער גאַסען און אין די זייטיגע אַלעען פון די וואַרשאַווער גערטנער, וואו מענשען געהען נישט אַזוי פיעל, אין די דאָזיגע ערטער פלעג איך בגניבה, מ'זאָל קיינער נישט בעמערקען, קלויבען קאַרקעס פון פאַפּיראָסען וואָס זענען געווען נישט אינ-גאַנצען אויסגערויכערט און דערמיט עטוואָס געשטילט דעם הונגער, וואָס האָט גענאַגט דאָס האַרץ און געשרי-קענט די פערשמאַכטע ליפּען.

מיט די לעצטע כחות פלעג איך זיך שפּעט ביינאַכט אַהיים שלעפּען פון מיין טאָג-וואַנדערונג. כ'בין פאַרביי געגאַנגען פערשידענע צוקערניעס, קאַ-פע-הייזער, רעסטאָראַנען, האָטעלען און קאַבאַרעטען. אומעטום איז געווען אַ אומגעהויערער געדראַנג, געפּאַקט פון בויעג ביז ברעג, אַז פיעל מענשען זענען פשוט געשטאַנען, נישט געפינענ-דיג קיין טישעל וואו זיך אַוועקצוזע-צען. די מוזיק שפּיעלט. די הונדער-טער און טויזענדטער געסט גיסען זיך מיט שאַמפּאַניער און די קעלנערס לויפען אַרום ווי משוגע, נישט וויסענ-דיג וואו און וועמען פריהער צו בע-דיענען.

די גרויסאַרטיגע, שפּיגעלדיגע זאַה-לען טונקען זיך אין גלאַנץ פון גאָלד און ברילליאַנטען, אין וואָס די הערען און דאַמען זענען אויסגעצירט. אַ סך פון זיי זענען איבער-זאַט. ס'קאָן שוין נישט אַריין גאַרנישט אין זייערע מיט שמאַלץ-פערגאָסענע העלזער. זיי האַל-טען בלויז אין איין קלאַפּען מיט די גלעזלעך, אין וועלכע ס'פּינקלען פער-שידענע ווייך-קאָלירען. די קעלנערס נעמען אַראָב פון די טישלעך מעהר פון העלפט פון די דערלאַנגטע פּאָרצ-יעס און טראָגען עס צוריק אין קוך אַריין. מיר פערגעהט אינטער'ן האַרצען אין מויל צעגיסט זיך אַ שוים פון אַ צוגליהטען אַפּעטיט. איך טראַכט: גע-וויס וועלען די קעלנער די געשמאַקע זאַפטיגע עסענס אַוועקוואַרפען ערגיץ אין קוך און דאָ שטעהט אין דרויסען אַ הונגעריגער, וואָס האָט שוין דריי טעג נישט פערזוכט דעם טעם פון ברויט-

גרויסער זיעג פון די רעוויזיאניסטן ביי די וואהלן צום XVII ציוניסטישן קאנגרעס איז ראדאם.

זונטאג דעם 7 ד. מ. זענען אין ראַדאם ווי אין גאנץ פוילען פאַרגעקומען וואהלען צום 17 ציוניסטישען קאַנגרעס. עס האָבען צווישען זיך געקעמפט 6 ליסטעס: נ. 1 — „על המשמר" (גרינבוים'ס גרופע), נ. 2 — „עת לבנות", נ. 3 — „מזרחי", נ. 4—רעוויזיאָניסטען נ. 5—פעראייניגטער בלאָק פון „פועלי ציון" (רעכטע), „התאחדות", „החלוץ", „השומר הצעיר", נ. 6 „החלוץ המרכזי".

א בעזונדערע אקטיוויטעט האָבען ארויסגעוויזען ביי די וואהלען די רעוויזיאָניסטען, וועלכע האָבען נישט געשפאָרט קיין מיה און ארבייט, כדי צו דערגרייכען א נצחון. דעם איינציגען וואהל-מיטינג בעת דער וואהל-קאמפאניע האָבען איינגעאָרדענט די רעוויזיאָניסטען אין קינאָ „אָדעאָן" מיט'ן אַנטייל פון ד"ר א. ליפמאַן. דאָנערשטאג ערב די וואהלען איז אויך פאַרגעקומען א רעוויזיאָניסטישע קרייז-קאָנפערענץ מיט'ן אנטייל פון ה' אלכסנדר קירשברוין.

דער רעזולטאט פון די ראדאָמער וואהלען איז פאָלגענדער: נ. 1 — 88 שטימען. נ. 2 — 86 שטימען, נ. 3 — 272 שטימען, נ. 4—238 שטימען. נ. 5 73 שטימען, נ. 6 — 0 שטימען.

פאלשע בילעטן איז טעאטער „ראזמאיטאשטשי".

אז ס'געפינען זיך בעלנים צו אַרבייטען פאַלש געלד — דאָס איז שוין פון לאַנג בעוויסט. אָבער, אז ס'זאָלען זיך געפינען אמאטאָרען נאָכצומאכען טעאטער-בילעטען, דאָס איז אין אונזער שטאָדט א שטיקעל נייעס. ראדאָם, ווייזט אויס, פערמאָגט פערשידענע „ספעציאַליסטען" וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער „קונסט" אויף אַלע געביעטען.

פרייטאג פון דער פערגאַנגענער וואָך אויף דער ערשטער פאָרשטעלונג פון דער ארטיסטין לידא פאָטאָצקא האָט מען ענטדעקט דעם סוד פון די פאַלשע בילעטען. איינער פון די טעאָטער-בעזוכער, א געוויסער י. ג. האָט געקויפט א בילעט ביים אריינגאנג פון טעאטער ביי איינעם א אונבעקאנטען, וועלכער האָט ערקלערט, אז צוליב נישט האָבען קיין צייט צוגעהן אין טעאטער טרעט ער אָב דעם בילעט פאַר ביליגער וויפיעל ער האָט איהם געקאָסט. ה' י. ג. וועלענדיג זיין רוהיג אום נישט צו האָבען קיין אומשטענדען ביים פערנעמען דעם פלאַץ האָט זיך נאָכ'ן איינהאַנדלען די „מציאה" געוענדעט צו דער קאסע מיט דער אָנפראגע, צי דער בילעט איז א רעיעלער. דער דירעקטאָר האָט אין תחילת נישט געקענט דערקענען צי דער בילעט איז א נאָכגעמאכטער נאָר, אז ער האָט נאָכקאָנטראָלירט דעם טעאטער-פּלאַן. האָט ער בעמערקט, אז דער נומער פון פערקויפטען בילעט איז נישט אויסגעשטראָכען. דאָס איז אלזאָ געווען דער בעסטער בעוויז, אז אזא בילעט האָט די קאסע נישט פערקויפט און ערשט דעמאָלט איז קלאָר געוואָרען, אז דער בילעט איז א פאלשער.

דער דאָזיגער פאַל האָט בעוואויגען די טעאטער-דירעקציע צו מאכען א קאָנטראָל ביי די איבריגע טעאטער-געהער און ס'האָט זיך ארויסגעשטעלט, אז אין טעאטער זענען אדיינגעגאַנגען נאָך 9 פערזאָהן אויף די זעלבע פאַלשע בילעטען.

בכדי צו ענטדעקען דעם „ספעציאַליסט" פון דעם געהיימען בילעטען-פאבריקאַל, איז די גאנצע זאַך איבערגעגעבען געוואָרען דער פאָליציי, וועלכע פיהרט דורך א אויספאָרשונג.

מאָדנע געדאנקען קומען מיר אין קאָפּ אריין. אך בין שוין גרייט אויסצוזעצען א גרויסע שויב פון איינעם פון די רעסטאָראנען, אריינשפרונגען און אָט דאָ נישט ווייט פון אזא טישעל, וואו ס'שטעהען איבערגעבליבענע פאָרציעס, אראָבכאַפּען עטליכע טעלערס. אין פערשעם זיך באַלד פאר'ן דאָזיגען געדאנק און א צווייטער שלאָגט מיר אין קאָפּ אריין: כ'וועל נישט כאַפּען קיין עסען. דאָס פאסט נישט. ס'איז נישט שעהן. נאר אויסהאקען א שויב, בלויז אויסזעצען א שויב גלופט זיך מיר און איך שפיר ווי א פערבאָרגענע קראפט שטויסט מיך דערצו.

(פאָרטזעצונג קומט.)

פאַר רעוומאַטיקער און נערווען-ליידענדע!

יעדער וואס ליידעט אויף רעוומאטיזם. גיכט און נערווען דאַרף נישט צווייפעלן אז ער קען געהיילט ווערען, ווייל טויזענדער ליידענדע האָבען דורך טאָגאַל זייער געזונדהייט צוריקגעוואונען. פון זיינע ערפאהרונגען מיט טאָגאַל איז אונז מודיע, ה, י. שערר לבוב, לינדרעגאָ 2 צ. א. זייט א סך יארען האב איך אויף רעוומאַטיזם און א שטאַרק רייסען אין רעכטען פוס געליטען. דורך די גאַנצע צייט האָב איך בענוצט אונצעהליגע היילמיטעלן און אויך 2 מאהל בין איך אין בעדער אין אויסלאַנד געווען. דער ערפאָלג איז אָבער דאָך געוועזען פאַראיבערגעהענד, שמערצען האָב איך ווייטער געהאַט און האָב קיין בעסערונג נעפיהלט. פאר אַ ערך 3 חדשים האָט מיך א בעקאַנטער אויף טאָגאַל אויפמערקזאַם געמאַכט. איך האָב מיר תיכף די טאַבלעטען אין אפטייק געקויפט טאָגאַל האָב איך באַנוצט יעדען טאָג 3 מאָל צו 2 טאַבלעטען. שוין אין דער ערשטער וואָך האָב איך אַ גרויסע ערלייכטערונג געפיהלט און די דריטע וואָך בין איך פון דעם אונערטרעגליכער קוועל פטור געוואָרען און איך פיהל מיך ווי נייגעבוירען. טאָגאַל וועל איך יעדען ליידענדען עמפפעהלען. עהנליך ווי ה' ש. זענען מודיע א סך מענשען וועלכע האָבען באַנוצט טאָגאַל ביי רעוּמאַטיזם, גיכט, רייסען אין די געלענקען קאָפּ-און נערווען-שמערצען, ערקעלטונגען און עהנליכע קראַנקהייטען. טאָגאַל איז אונשעדליך פאַר'ן מאָגען, הארץ און אנדערע אָרגאַנען. טאָגאַל לינדערט נישט נור תיכף די שמערצען, אין אויך אויף א נאַטירליכען אופן עוקר מן השורש די דאָזיגע ליידען. רערפאר האָט מען אפילו אין פערעלטערטע פאַלען מיט טאָגאַל ערציעלט די בעסטע רעזולטאַטען אויב א סך טויזענדער דאָקטוירים פערשרייבען דאָס מיטעל, דאן קען יעדער מיט פול פערטרויען טאָגאַל קויפען פרווט טאָקע היינט נאָך אליין אויס פערלאַ'גט אבער נור טאָגאַל. ס'איז נישטא קיין בעסער מיטעל. צו בעקומען אין אלע אפטייקען, שוין פון – 2 זל.

מ'קאפעט מיט די פיס און מ'שלאגט מיט די הענד.

אַלע ווייסען, אז אַ פוטבאָל-מעטש מיינט מען אזאַ מין שפיעל צו וועלכען מען בענוצט הויפטזעכליך די פיס, און אַז דער, וואָס איז עובר אויפ'ן געזעץ ווערט בעשטראפט און ס'ווערט איהם צוגע'פסק'ענט אַ קנס, וואָס רופט זיך אויף כפאָרט-לשון אַ „קארנע". די ראַדאָמער מעטשען בעווייזען אָבער, אז דאָס געזעץ איז נאָר חל אויפ'ן פאפיער און נישט אויפ'ן קאמפפ'ס-פעלר. דאָרט אַז מען טרעפט זיך אויף אַ מעטש לאָזט מען אין גאַנג אַלע רמ"ח איברים און מ'איז קנאַפּ מקפיד וואָס מען מעג און וואָס מעג נישט, אַבי אָבצוראַטעווען אַ „גאָל".

איינער פון אַ סך אַזעלכע ביישפילען איז געווען דעם פאָריגען שבת. ס'האָבען געשפיעלט די שטאַרקסטע צוויי ראַדאָמער ספּאָרט-קלובען ר. ק. ס. און בר-כוכבא. ביידע האָבען עקשנות'דיג און העלדיש געקעמפט. דער מעטש האָט געזאָלט דעצידירען, ווער פון זיי ביידע ס'זאָל פערנעמען אַ העכערען פונקט אין אַוועקגעשטעלט ווערען אויף אַ העכערע מדרגה. פערשטעהט זיך, אז דער שפיעל איז געפיהרט געוואָרען מיט אַנ'אַמביציעזען טעמפּאָ און יעדער פון די צדדים האָט זיך געריסען מיט אַלע כחות צום זיעג.

אָבער ווי אָפט אין אַזעלכע ערנסטע פאַלען, ווען בלויז מיט די פיס האָט מען אַ שוואַכע האָפנונג צו ערוואַרטען אַ נצחון, רופט מען צו-הילף די ידים. נאָכדעם ווי בר-כוכבא האָט אויסגעשפיעלט אַ שעהנעם טעכניש-קאָמבינירטען „גאָל" אויף דער „פעסטונג" פון „שונא" ר. ק. ס. זענען די לעצטע אריין אין טראַנס און געוואָלט פאַר יעדען פרייז ראַטעווען די לאַגע, און אָבשלאָגען די בעדראָהטע אַטאַקעס פון געגנער. דער קאמפף האָט זיך שטאַרק פערשאַרפט און ס'איז געקומען אזוי ווייט, אַז ס'זענען צווישען ביידע מאַנשאַפטען ענטשטאַנען צוזאַמענשטויסען אין קאָנפליקטען. ר.ק.ס. האָט זיך ווייט נישט געהאַלטען אין די ספּאָרט-געזעצן און אין געיענ נאָך א „גאָל" זיך בענוצט מיט האַנד-שטויסען. ווען דער ריכטער האָט שוואַך רעאגירט איז זיין האַנדלונג פון רוב בעזוכער בעצייכענט

(סוף זייט 8)

בעריכטס-טעטיגקייט

פון דער פסח-אַקציע דורכגעפיהרט דורך דער הילפ'ס-געזעלשאַפט „עזרה" אין ראַדאָם

אין יאהר 1931 (תרצ"א).

איינקונפט

געזאמעלט ספעציעלע נדבות מעות חטים (ביי 306 פערז.)	50	3.916		
פון פערקויפטע פראָדוקטען (פערבליבענע)				
און צוקער זעק	17	67		
פון דער היגער קהלה-פערוואלטונג, מצות				
און נאטור (אויף אונזערע באָנעס)	00	5 067	67	9.050
געדעקט פון אייגענע פאָנדען			25	658
			92	9.708

אויסגאבען

4.504 קלג. מצות	00	5.067		
485 1/4 „ „פּאַטאַקאָל"	02	1.478		
480 „ צוקער	00	910		
948 „ ציבעל	80	568		
163 „ ליכט	60	375		
1060 פלאַש וויין	90	1.273		
פערשידענע אויסגאבען (פאַפיר-בייטלען) א.ד.גל.	60	35	92	9.708
			92	9.708

פון דער אויבענדערמאָנטער אַקציע האָבען גענאָסען 1.100 משפחות.

אויף דער אויבענדערמאָנטע אַקציע האָבען געשפענדעט

פאָלגענדע פערזאָנען לויט „א'ב".

ה"ה: פרעזעס אדלער איתמר, אדלער וו.ל., אדלער שמואל, אדלער שלמה, אורבינדער דוד, אייגער ישעי', איידעלשטיין וואָלף, אייזמאַן מאָטל, אייזענבערג משה, „אייכענבוים ברידער" (קילינסקי), אייכענבוים מאיר, אנשער דענט., אָסטראָוויעצקי מ. ל., אסטריאן ל., אָפּאַטאָווסקי לייב, אָפּאַטאָווסקי מ. (לוב. 9), אַפּעלבוים חיים יעקל. אַפּעלבוים ירחמיאל, אַקערמאַן אהרן.

ה"ה: באַנקער אדאָלף, באַנקער הערש, באַנקער יוסף, באַנקער יעקל, באָרענשטיין אַלעקס., באָרענשטיין הענריק, באָרענשטיין זלמן, בוכמאַן איגנאַצי, בואַשאַקי ש., בוים ש. י., בוים מתתי', בוימזעצער אברהם, ביאַלסקי ירחמיאל, ביאַלסקי שמעלקי, „ביאַלאַנער ברידער", בינענטאַל אבנר, בירנבוים אברהם, בירנבוים משה אהרן, בלאַכמאַן דוד (דלוגע), בלאַממאַן דוד (כקאַריש.), בלאַס יוסף, בלומאַן משה, בלושטיין י. (וואַרשא), בליכער נתן, בעקערמאַן לעאָן, בערגער ש., בערנבאַום (לוב. 11), בראַווער ה., „פאַמיליע בריקמאַן" בוטעלער א.

ה"ה: גאָטליב לייזער (דלוגא), פירמע „א. גאָלדבערג", גאָלדבערג אהרן, גאָלדבערג יונה, גאָלדבערג בנימין, גאָלדבערג זעליג, גאָלדוואַסער ישראל, גאָלדפאַרב יואל, גאָלדקאָרן ישעי', גאָלדשטיין ישעי', גאָלדשטיין מענדעל, גארפינקעל איתמר, גארפינקעל בער, גארפינקעל משה, גוטמאַן אלי הערש, גוטמאַן הערשל, גוטמאַן חיים, גוטמאַן (ליב. 2), גוטמאַן שמואל, גוטשטאַדט הערשל, פ' גוטשטאַדט פעסי, גינצבורג נחום, גליקלער הערש, גליקשטיין ראובן, געליבטער אברהם, געליבטער לאַזער, גערשטענמאַן נתן. גראָספעלד אהרן מאיר, גראָספעלד מענדעל, גראָספעלד ש., גרין יוסף, גרין יצחק, גרינוואַלד י. ד., גרינשטיין וו. גארפינקעל הערש.

ה"ה: דאמסקי הלל, דאנציגער הירש מרדכי. דאנציגער לייב, פירמע „דיאַמענט-ראָזענבערג", דיאַמענט יוסף, פ' דיאַמענט רחמה, דען יחיאל.

ה"ה האָכבוים פייוול, פרוי האָלצקענער (לוב. 61), האָלצקענער ישראל, האַמערשטיין משה, האָניגמאַן דוד, האָפמאַן פישל, האָפענהיים מיכאל, האָראָוויטש בנימין, פירמע „האָראָוויטש מ., קאַהמאַן ד. און פרידלאַנד א.", האָראָוויטש מ. י., הימעלפאַרב ה. ל., הירש יעקב, הירשבערג משה, הירשזאָהן מרדכי, העכטמאַן יעקל, הענדעל יעקב שמחה, הענדעל לייב, הענדעל שלמה, הערשמאַן זכרי', הערשענהאָרן מלך, הערשענשטרויס יונה.

ה"ה: וואָלקאָוויטש דענט., וואָלמאַן ד., וואולף ר., וואַקשלאַק א. (רינעק) וואַרשעבראַט יוסף,ווייכמאַן מלך, וויינאַפּט בעריש, וויינאַכט ח. א., וויינבערג מענדעל (דלוגא), חיצע פרעזעס וויינטרויב הענעך, וויינשטאָק משה, ווייספוס אברהמ'שע, ווישליצקי משה, וועגנער ז., ווערבער יוסף מאיר. ווייסמאַן א.

ה"ה זאַנגער [illegible] זיגמאַן ג., זיידמאַן ישראל, זיידענבערג שמואל, זיירענוועבער מאיר. זיידענווערגער לאַזער. זיידענשניר ה., זילבערבערג יונה, זילבערבערג י. ד., זילבערשטיין י., זילבערשטיין ש., זילבערשטרום י. זעליגער ק.

ה"ה: טאַטאַר דענט. טייכמאַן מענדעל, פעדוו. מיטגל. פ' טייטעלבוים חנה טענעבוים אברהם, טענענבוים יוסף, פ' טענצער אַלטי.

ה"ה: יאַמעס משה, יאַנאָווסקי משה, יצקאָוויטש חיים, ישורין יעקב.

ה"ה: כוואַט ש., כמיעלארזש שלמה.

ה"ה: לאנדאן לאזער, לאנדוי מארעק, לאנדוי משה (ריווינסקא), לאנדוי משה (מאניושקע), פירמע „לאנדוי-ואַבריסקי", לאנדוי פאביאַן, פירמע „לאַסט-מאַן-האָכבערג", לאַקס אלעקסי, ליבוואַק זלמן, וויצע פרעזעס ד"ר לעווי י. לעווין אהרן יוסל, לעווין ש. „לעפלויער י. מ. און זוהן", פירמע „לעשטש-טייכמאַן". לאנדוי הערש.

ה"ה: מאכאראָווסקי משה, מאנדעלבוים אהרן, מאנדעלקאָרן א., מייער אדוו., „מיהל באקמאַן און שותפים", מילשטיין גדליה, מילשטיין נחמי', פ' מינסקא ס., מינצבערג שלמה, מעדאַליאָן דוד, פ' מעלכיאר חי', מענדעלזאָהן הערמאַן, מענטליק א., מערין א., מרגליות אביש, מרגליות אברהם, מרגליות יצחק, מרגליות יעקב מענדיל, מרגליות משה.

ה"ה: נאָדעל דענט., נאכטיגאל בער, נארדווינד מ', נויפעלד משה, נייִמאַן חיים, נייִמאַן נתן, פעדוו. מיטגל. נירענבערג מ. י.

ה"ה: סאָווע דוד, פרוי סאָלבע מ., סאָנדעל (אָבאָזשיסקא), סאַפירשטיין אברהם, סעמיאַטיטש י. מ., סענאַטאָר י.

ה"ה: פירמע ערליך (וואהל 15

ה"ה פיינגאָלד שלמה, פיינגאָלד ישראל, פינקעלשטיין א. (רינעק 7), פינקעלשטיין וו. ד"ר, פינקעלשטיין זיסקינד, פינקעלשטיין ל. ד"ר. פישמאַן אברהם, מערוו. מיטגל. פישמאַן יצחק, פישמאַן מלך (רזווינסקע), פישמאַן מלך (זגאָדנע), פעלדמאַן הערש, פעלדשטיין מ., פעפער שאול, פערסטער יחזקאל, פערסטער מרדכי, פרידמאַן (לוב. 40) פרידמאַן א. (סט. קראק. 11) „פרידמאַן ברידער" (קילינסקע) פרידמאַן יוסף, פרידמאַן לייזער, פרידמאַן מאָטל, פרידמאַן משה פריידאַס דענט., פרענקעל דוד דירעקטאָר, פוקס א.

ה"ה: פ' פאָזנאַנסקא פר., פוראַטשעווסקי ש., פרזשעדנאָוועק נח.

ה"ה: צווייגענבוים יכתיאל, צונג ד"ר, צוקער חיים, צוקער משה (וואָעל 13) צוקער משה (דלוגא 11), צימערמאַן הענעך, צמח מאָטל, צעדערבוים ב. מ., צעסארסקי יוסף.

קאָאָפעראַטיווע בענק; „כפולדזיעלניאַ קרעדיטאָווא" (פל. דריטער מאַי 2) „קאַסאַ זאַליטשקאָווא" [דלוגא 1], „באַנק אודזשאַלאָווי" (לוב. 11), „קרעדיט געזעלשאַפט אין ראַדאָם".

ה"ה: קאדישעוויטש ד"ר, קאטליאר אדאָ. (וואַרשע) פ' קאלינסקא א., קאלינסקי אהרן, קאלקשטיין ע., קאמינער אלעקס, קאַנפעל יעקב, קאסאי י., קאַפּלאַן נתן קאַפער דוד. קאצמאַן מ., קאַרמאַן זוד (מאניושקי 3), קארמאַן חיים, קארמאַן מאָטל, קארמאַן שמואל, קארמאַן שמערל, קויפמאַן יהודא, פרוי קויפמאַן ש. קירבערג אברהם, קוראווער סט., „קורץ ברידער", קינצלער י., קירשענבוים

זכרי, קירשענבוים יונה, קליינמאן משה, קעלערווארם ד"ר. קעניגסבערג יוסף, קעניגסבערג חיים, קעסטענבערג שמואל. הרב יחיאל קעסטענבערג, קרול יצחק, ה"ה ראזענבוים תנחום, ראזענבערג יצחק מאיר, ראזענצווייג ישעי' ראטפלאט אייזיק, ראטענבערג אברהם, ראטענבערג יעקל,ראיאל יצחק מאיר, פ. ראפאלאוויטש, ראגאפארט מלך, ראקאטש דענט., ראקאטש פישל, רובין יוסף, רובינליכט ל., פירמע „מ. רובינשטיין" (גיסעריי), רובינשטיין משה (לוב. 30), רווזשיצקי זינדעל, רייך בנימין, רייך יוסף, (לוב.5) ריישער שמעלקי, פערוו. מיטגל. ריכטמאן מיכל, ריכטמאן משה (דלוגא 13) ריכטמאן קלמן ריכטמאן (לוב. 12) רעמבישעווסקי משה ליפא.

ה"ה שטארקער נ. אדוו. פירמע „שטיינמאן-בירנבוים". שטיינמאן יהושיע, שטילער אדוו. שלימער אברהם, שניידערמאן מאיר, פערוו. מיטגל. שענדעראוויטש נ. ד"ר, שרייבער אברהם יעקב, שרייבער אהרן, שרעק נתן.

די חשובע ה"ה שפענדערס דריקט אויס די פערוואלטונג דורך דעם וועג איהר טיפסטען דאנק, בעזונדער דעם ה' גיימאן ברוך (ב"ן) פאר זיין בעטייליגען זיך אין דער געלד-זאמלונג.

הילפ'ס געזעלשאפט א. נ. „עזרה"

—— אין ראדאם ——

פרעזעס (—) איתמר אדלער

סעקרעטאר (—) ד"ר נ. שענדעראוויטש.

קעלצער אבטיילונג.

די ערשטע זיצונג פון קהלה-ראט.

נעכטען, פרייטאג 3 נ. מ. איז פארגעקומען די ערשטע זיצונג פון ניי געוועהלטען קהלה-ראט. עס איז געוועהלט געווארען א פרעזידיום און קאמיטיע דורכצופיהרען די וואהלען פון א פערוואלטונג.

א דעלעגאציע פון קעלצער האנד-ווערקער ביים וואיעוואדא.

נאך פיעל ווענדונגען פון א רייהע שטעדט, אז ס'דראהט פערמאכט צו ווערען פיל יורישע בעקערייען, ווייל זיי ענטשפרעכען נישט די סאניטארע בעדינגונגען האט דער האנדווערקער-פעראיין אין קעלץ געשיקט א דעלעגאציע צום ה' וואיעוואדע. די דעלעגאציע אין וועלכער ס'האבען זיך בעטייליגט פרעזעס י. גוטמאן און פאדסטארשע פון בעקער-צעך ח. שטארקמאן האבען זיך פאריגען פרייטאג פארגעשטעלט פאר'ן ה' וואיעוואדע מיט א געהעריגען מעמאריאל וועגען די בעקערייען. דער וואיעוואדע האט זיך זעהר טעראינטערעסירט מיט די לאגע פון די בעקער און האט פערשפראכען די דעלעגאציע די ביטע צו בעריקזיכטיגען, נאר נישט ווי איהר פערלאנג איז ביז'ן יאהר 1940, נאר ביז 1933.

גלייכצייטיג האט זיך דער וואיעוואדע געוואנדען צו ה' י. גוטמאן, ער זאל מעלדען אלע חברים בעקער פון דער וואיעוואדזטווא, אז אין אזעלכע בעדינגונגען, ווי די בעקערייען געפונען זיך אין יעצטיגען מאמענט, מיזען נאכ'ן יאהר 1933 צוגעפיהרט ווערען צו א בעסערען צושטאנד זיי זאלען ענטשפרעכען די סאניטארע, ווי אויך די מעכאניזאציע-פארשריפטען.

דער אלעקסאנדערער רבי אין קעלץ.

מיטוואך איז געקומען קיין קעלץ דער אלעקסאנדערער רבי. ביי דער באהן האבען איהם אבגעווארט טויזענטער חסידים פון קעלץ און אומגעגענד. דער רבי וועט דא ווייל'ען ביז דינסטאג די קומענדע וואך. אויף היינטיגען שבת זענען קיין קעלץ געקומען א גרויסע צאהל חסידים פון דער גאנצער ארומיגער פראווינץ.

דער רבי שטעהט איין ביים היעגען אלעקסאנדער חסיד חיים יודל ענגלענדער אויף שענקעוויטשא 15.

רעזולטאט פון די קאנגרעס-וואהלען אין קעלץ

ליסטע 1—38 שטימען. 2—16 שטימען 3—219 שטימען. 4—138 שטימען. 5 — 130 שטימען.

בילדלעך, קוריאזען פון די קאנגרעס-וואהלען איז קעלץ.

עס ליעגען נאך אין זכרון די הייסע טעג פון די קהלה-וואהלען, די אגיטאציע און ארומרייסעניסען פון די אלערליי ליסטעס. און דא נאדיר פלוצלינג — פרישע וואהלען.

יודען פון א גאנץ יאהר האבען געקוועטשט מיט די קעפלעך און געפרעגט שאלות, ווען זיי האבען זונטאג ביייטאג געזעהען אויף דער גאס א וואהל-געדרודער מיט טראנספאראנטען, מיט נומערען און מיט אלע זאכען, וואס זענען נור שייך צו וואהלען.

א שקל ביי דער קאסע...

קיין קוריאזען האבען נישט געפעהלט. אט שטעהען פאר'ן טויער פון דער וואהל-ביורא אגיטאטארען מכל המינים און פערטשעפען יעדען דורכגעהער, אויף וועלכען ס'קאן נאר פאלען א חשד, אז ער איז א שוקל.

עפיס א נידעריגער יונגערמאנטשיק מיט אמעריקאנער ברילען געהט פערביי. באלד לויפט צו א צעהיצט בחור'ל אין א בית"ר מונדור און דערלאנגט איהם א נומערל: — שטימט נאר פאר זשאבאטינסקי. געדענקט, לאזט אייך נישט פערפיהרען. דער יונגערמאן שטעהט א ווייל צעטומעלט, אבער ער נעמט דאס נומער'ל און וויל ווייטער געהען.

אבער דא שפרינגט אונטער א וואוילי יונגערישער „פרייהייטאוויעץ", מיט א לאנגען אראבגערוקטען דאשעק פון וועלכען מען זעהט קוים ארויס א פאר בייזע אויגען און טהוט מיט כעס א שפוף אוועק זיין געגנער, זאגענדיג צום יונגערמאן: — וואס? פאר פאשיסטען, פאר היטלעראווצעס געהט איהר שטימען? איהר גלויבט נאך די שאוויניסטישע „שווערלעך"? דא האט איהר א 5 און געהט שטימען. — יא און א שקל האט איהר? — דערמאנט זיך דער אגיטאטאר. — א שקל? ניין כ'האב נאך נישט. — טא האט איהר דאך אינגאנצען נישט קיין וואהל-רעכט – צובייזערט זיך דער אגיטאטאר. — בייזערט אייך נישט אזוי. וועל איך ביי דער קאסע קויפען א שקל -- ענטפערט דער יונגערמאן און לאזט זיך געהען צו דער וואהל-ביורא.

ער שטימט אין מאגיסטראט...

נו, פארוואס געהט איהר נישט ארויף שטימען? — האט פרעטענסיעס א יונגער מזרחי'סט צו א עלטערען בעקאנטען יוד, וואס איז געשטאנען האדט ביים טויער פון וואהל-לאקאל. מיין ליעבער — ענטפערט דער יוד — שטימט אין לאקאל פון מאגיסטראט...

פארוואס איז על-המשמר דורכגעפאלען

נאך ביייטאג האט מען פאראויסגעזאגט, אז די ליסטע 1 פון על-המשמר ווערט דורכפאלען. מען האט נישט געוועהען קיין איינעם אגיטירען פאר דער ליסטע.

וואו זענען עפיס די בעקאנטע על-המשמר'ניקעס, די גרינבוים'יסטען, די ראדיקאלען? — האבען ציוניסטען געפרעגט.

ס'איז נישט געווען קיין תירוץ דערויף.

בלויז וועגען איינעם, וועגען ח. ז. האט מען אנגעוויזען די סיבה פון זיין אבסטינענץ:

— ער איז ביין אויף גרינבוים'ען, דערפאר ווייל ער האט איהם נישט ארויסגעשטעלט אלס קאנגרעס-דעלעגאט.

ליבעלע

צו פערקויפען א מאשין פון ביער
פון שוין
מיט צוזאַ קראַנען כמעט ווי נײַ
אינפאָרמירען קאָן מען זיך
אויף מארשאלקא פאַש (פריהער זגאַדנע) נומער 5, וואָהנונג 3.

בעקאנטמאכונג.

די דירעקציע פון דער גימנאזיע
„פשיאטשול וויעדזי" אין ראַדאם
(מיט רעגירונגס-רעכט),
מאכט דערמיט בעקאנט, אז די איינטריטס-עקזאמענס פאר קאנדידאטען אין אלע קלאסען וועלען זיך אָנהויבען דעם 19-טען טשערוויעץ ה. י. 9 אין דער פריה.
די קאנצעלאריע פון גימנאזיע (קילינסקי 13) נעמט-אָן מעלדונגען און ערטיילט אינפאָרמאציעס פון 9—14.

דירעקציע.

RZEŹNIA MIEJSKA
sprzedaje
Lód sztuczny
po CENIE: 4 gr. za kilogram loco Rzeźnia Miejska
6 gr. „ z dostawą do domu
Zamówienia na lód uprasza się zgłaszać w godzinach urzędowych do biura Rzeźni osobiście lub telefonicznie
Telefon Nr. 562.

BIURO
buchalterji, korespondencji handl. oraz próśb i windykacji należności
„EXPRESS"
Malczewskiego 6 lub Żeromskiego 9 w podwórzu
ZAŁATWIA: buchalterję, prośby do wszystkich Władz rządowych, Sądowych, i Komunalnych, przepisywanie na maszynach, tłomaczenie języków obcych, windykacje weksli, i informacje o zdolności kredytowej i administracja domów.

דאס ביטע-שריפט-ביורא
„עקספרעסס"
— לובלינער 9 —
אָדער מאַלטשעווסקיעגאָ 6
ערלעדיגט פינקטליך ביטעס אין אלע אוזשאָנדען, געריכטליכע, אדמיניסטראטיווע און קאָמונאלע אינסטיטוציעס, אויך וועגען שטייערן און דירה - סכסוכים. פאר בראָטעסטירטע וועקסלען ווערט אויסגעצאָהלט קאסע.

ZAWIADOMIENIE.
OTWORZONY ZOSTAŁ
PENSJONAT w ANTONIÓWCE
DLA DZIECI i MŁODZIEŻY.
Wybór doborowy! — Ilość osób ograniczona!
Nadmieniamy, że prócz doskonałego położenia willi, kuchnia ściśle rytualna, hygieniczna obfita i zdrowa, prowadzona pod naszym osobistym kierownictwem. Mamy nadzieję że, wieloletnia praca p. J. Rochman na tem polu, będzie dla rodziców rękojmią moralnej i fizycznej opieki ich dzieci.
Jadwiga Rochman-Czarna
i Fela Ejger-Wajsbrot
Bliższych informacji udziela się na miejscu i u p. Ejgera Wałowa 5.

א הארציגען מזל-טוב די פאמיליע זיסמאן
צו דער חתונה פון זייער זון
פנחס זיסמאן מיט פר"ל ראמע גוטמאן
מיר ווינשען אייך א סך נחת פון יונגען פארל.
מלכה, מינדעל, שמואל אלי, שלום.

סוף פון זייט 5

געווארען אלס א טענדענציעזע, וואס האט ארויסגערופען פראָטעסט-אויסרופען אויף זיין אדרעס פון גאנצען פלאץ. ר.ק.ס. האט אלזאָ דורך דער פאוואריזירונג פון ריכטער דערגרייכט 2 „גאָלען", אויף וואס בר-כוכבא האט גלייך געענטפערט מיט פערלאָזען דעם פלאץ. צווישען פובליקום איז דאן ענטשטאנען הייסע ויכוחים, וואס האבען זיך פערענדיגט מיט „האנד-ארגומענטען", בעת וועלכע ס'זענען צעשלאָגען געווארען א טייל אנהענגער פון ביידע מאנשאפטען.

ס'איז נישט צו פערשטעהן, וואס די העכסטע אינסטאנץ, דער „פאָדאָקרענג" מישט זיך נישט אריין, כדי אריינצוברענגען אָרדנונג און צווינגען די שפּילער און איבערהויפט דעם „סענדזיע" זיי זאָלען זיך האלטען שטרענג אָן די כללים פון פוטבאָל און ס'זאל זיך מעהר נישט איבער-חזר'ן אזעלכע פאלען.

דער מעטש צווישען בר-כוכבא און ר.ק.ס. איז פארגעקומען אויפ'ן פלאץ פון 72 פולק.

נערוועז און קאָפּ ווייטאג
בעזייטיגט שנעל און ווירקזאם טאָגאל נישט שעדליך פאר'ן הארץ, מאָגען און אנדערע אָרגאנען. טויזענדער ליידענדע האבען צוריקבעקומען זייער געזונד מיט דער הילף פון טאָגאל. פרובט אליין נאָך היינט, נור פאָדערט אָריגינעלע טאבלעטען טאָגאל. ס'איז נישטאָ קיין בעסערס אין אלע אפטייקען. פרייז 2 זל.

דערמיט געפינען מיר פאר נויטיג צו דערגענצען דעם עפענטליכען דאנק (אין ראד.-קעלצער לעבען 360) פון פרויען-קרייז וועגען איי-באזאר. דורך א פערדריסליכען טעות זענען דורכגעלאָזען געווארען די נעמען פון פאָלגענדע פירמעס: עזריאל גראָספעלד (זייף-פאבריקאנט גורני 24) אבא האָן, אהרן, קאלינסקי, אישעלע זילבערשפרום, מיכאל ויידמאן, בריקמאָן, ראקאָטש, בערנעמאָן, זעליגער, גאָלדבערג. לאנדאו, „בלומאָן עט קאָכען", זילבערשטיין, מ. מרגליות, טאָבאקמאָן, האמערשטיין, וויינבערג, ברעסלאוער, געליבטער, באנקער, ל. מרגליות, פאָטאָזשניק, האָכענהיים, בירענבוים, גוטשטאָדט, דיאמענט.
די אלע דערמאָנטע פירמעס דאנקען מיר זעהר.
פרויען-קרייז אין ראָדאָם.

נויטיג — פעהיג — לערן-יונגעל
פון באלד אין דרוקעריי „רעקארד" לובלינער 9.

Felczer H. GRINSZTEJN Żeromskiego 30 Szczepienie ospy.

Redaktor Ch. M. Herc
Drukarnia Wyd. „Radomer-Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20